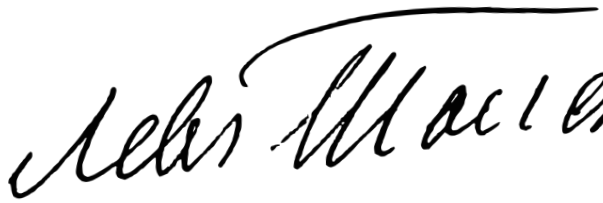

Naslov originala:

Лев Николаевич Толстой
Анна Каренина

Copyright © ovog izdanja 2020, Knjižara Roman

Lav Nikolajevič Tolstoj

ANA KARENJINA

Prevod
Zorka Velimirović

Sadržaj

7 Prvi deo
101 Drugi deo
199 Treći deo
293 Četvrti deo
361 Peti deo
453 Šesti deo
547 Sedmi deo
625 Osmi deo
663 O autoru

*Moja je osveta, ja ću vratiti.**

* *Poslanica Rimljanima, 12, 19.*

PRVI DEO

I

Sve srećne porodice liče jedna na drugu, svaka nesrećna porodica nesrećna je na svoj način.

U kući Oblonskih prava je uzbuna. Žena je doznala da joj je muž bio u intimnim odnosima sa njihovom bivšom guvernantom Francuskinjom, pa mu je kazala da ne može živeti s njim pod jednim krovom. To stanje traje evo već treći dan, i muči i njih dvoje i sve članove porodice, i svu čeljad u kući. Svi članovi porodice i čeljad osećaju da nema smisla da i dalje žive zajedno, i da među ljudima koji se slučajno nađu u kakvoj drumskoj mehani ima više veze nego među njima, članovima porodice i ukućanima Oblonskih. Žena ne izlazi iz svojih soba, a muža već treći dan nema kod kuće. Deca tumaraju po celoj kući kao izgubljena, Engleskinja se zavadila s ekonomkom i napisala cedulju prijateljici moleći da joj nađe kakvo drugo mesto, kuvar otišao od kuće još juče o ručku, kuvarica za mlađe i kočijaš molili su da ih isplate.

Trećeg dana posle svađe, knez Stepan Arkadijevič Oblonski – Stiva, kako su ga obično zvali – probudio se u obično vreme, to jest u 8 sati ujutru, ali ne u sobi za spavanje svoje žene, već u svome kabinetu, na divanu od saktijana. On okrenu svoje puno, iznegovano telo na oprugama divana, kao da hoće još dugo da spava, obgrli s druge strane uzglavlje i pritište obraz uza nj, ali odjednom skoči, sede na divan i otvori oči.

„Da, da, kako ono beše?“ – mislio je, sećajući se sna. – „Da, kako ono beše? Aha! Alabin je davao ručak u Darmštatu; ne, nije u Darmštatu, već nešto amerikansko. Da, jer tamo je Darmštat bio u Americi. Jeste, Alabin je davao ručak na staklenim stolovima, a stolovi su pevali: *il mio tesoro*[1], nije *il mio tesoro*, nego nešto lepše; bili su i nekakvi mali bokalčići, ‘bokalčići-žene’“, sećao se on.

Oči Stepana Arkadijeviča veselo zasijaše, i on se zamisli smešeći se. „Jest, bilo je lepo, vrlo lepo. Bilo je još mnogo lepih stvari tamo, ali se ne mogu rečima iskazati, ni mislima na javi oživeti.“ I spazivši prugu svetlosti koju je sa strane propuštala jedna čohana zavesa, on veselo spusti noge s divana, napipa papuče oivičene zlaćanim saktijanom, koje mu je žena izvezla

1 Moje blago (ital.).

(kao poklon o rođendanu, lane), i, po staroj devetogodišnjoj navici, ne ustajući, pruži ruku prema mestu gde mu je u sobi za spavanje bio okačen halat.[2] I tada se odjednom seti kako i zašto ne spava u sobi za spavanje svoje žene, već u kabinetu; osmeha mu nestade s lica, čelo mu se nabra.

„Ah, ah, ah! Ah...“, zajauka on, sećajući se svega što je bilo. I opet mu iziđoše pred oči sve pojedinosti njegove svađe sa ženom, sva bezizlaznost njegova položaja, i, najmučnije od svega, njegova vlastita krivica.

„Jest! ona neće, i ne može mi oprostiti. I što je najstrašnije, svemu tome ja sam kriv – kriv sam, ali ne krivac. U tome i jeste sva tragedija“ – mislio je on. „Ah, ah, ah!“ ponavljao je očajno sećajući se najtežih utisaka iz te svađe.

Najneprijatniji bio mu je onaj prvi trenutak kada on vrativši se iz pozorišta veseo i zadovoljan i sa velikom kruškom za ženu u ruci, ne nađe ženu u salonu, na svoje iznenađenje ne nađe je ni u kabinetu, i najzad je ugleda u sobi spavanje, sa onim nesrećnim pisamcetom, koje ga je odalo, u ruci.

Ona uvek zabrinuta i užurbana, a po njegovu mišljenju malo ograničena Doli, sedela je nepomično s pisamcetom ruci, i s užasom, očajanjem i srdžbom gledala u njega.

– Šta je ovo? Je li? – pitala je pokazujući pisamce.

I pri sećanju na to, kao što često biva, Stepanu Arkadijeviču bilo je krivo ne toliko što se to desilo, koliko što je onako odgovorio ženi na to pitanje.

S njime se u taj mah desilo ono što se obično dešava s ljudima kada ih iznenada uhvate u nečem sramnom. On nije uspeo da podesi lice prema položaju u kojem se našao kad se otkrila ta njegova krivica. Mesto da se nađe uvređen, da poriče, da se pravda, da moli za oproštenje, da ostane čak i ravnodušan – sve bi to bilo bolje od onoga što je uradio – na licu mu („to su refleksi mozga“, pomisli Stepan Arkadijevič, koji je voleo fiziologiju), na licu mu sasvim nehotice zaigra običan, dobroćudan, i zato glup osmeh.

Taj glupi osmeh nikako nije mogao sebi da oprosti. Kad vide taj osmeh, Doli zadrhta kao od fizičkog bola, izli sa urođenom joj prgavošću potok oporih reči, i pobeže iz sobe Otada nije htela da vidi muža.

„Svemu je tome kriv onaj glupi osmeh“, mislio Stepan Arkadijevič.

„Ali šta da se radi? Šta da se radi?“ govorio je sebi u očajanju, i nije nalazio odgovora.

II

Stepan Arkadijevič bio je iskren prema samom sebi. Nije mogao sebe varati i obmanjivati da se kaje za svoje ponašanje. Nije mogao da se kaje što on, lep, zaljubljiv čovek od trideset i četiri godine, nije bio zaljubljen u ženu, majku petoro žive i dvoje umrle dece, koja je bila samo godinu dana mlađa od njega.

2 Domaća haljina (prim. prev.).

Kajao se samo zato što nije umeo stvar bolje da sakrije od žene. Ali je osećao svu težinu svoga položaja, i žalio je ženu, decu i sebe. Može biti da bi umeo i bolje sakriti svoj greh od žene da je znao kako će to na nju uticati. Jasno je da nikad nije o tome dublje razmišljao; ali mu se nejasno činilo da žena odavno nazire da joj on nije veran, i da na to gleda kroz prste. Njemu se činilo da ona, istrošena, postarela, nimalo više lepa, niti ičim privlačna, obična žena, koja je samo dobra mati – da ona iz osećanja pravičnosti mora biti popustljiva. Ispalo je sasvim drukčije.

„Ah, to je strašno! oj, oj, oj! strašno! – ponavljao je Stepan Arkadijevič i nije mogao ništa da smisli. – I kako je da sve bilo lepo, kako smo lepo živeli! Ona je bila zadovoljna, srećna sa decom, ja joj nisam ni u čem smetao, ostavljao sam joj da se brine o deci i o domazluku kako je htela. Ali, istina je, nije lepo to što je ona bila guvernanta u našoj kući. Nije lepo! Ima nečeg odvratnog i gadnog u tome kad se domaćin udvara svojoj guvernanti. Ali kakva guvernanta! (On se seti crnih, đavolastih očiju *m-lle Roland*, i njezina osmejka.) Međutim, dok je ona bila kod nas u kući, ja nisam snjom ništa imao. A najgore je to što ona već... Samo je još to alo, kao za pakost! Oj, oj, oj! Ali šta da se radi, šta da se radi!“

Odgovora nije bilo osim onoga opšteg odgovora koji život daje na sva najzamršenija i najzagonetnija pitanja. Taj je odgovor: živeti uz svakodnevni program, to jest zaboravljati. Da nađe zaborava u snu, bilo je nemogućno, bar do iduće noći; nije se mogao ni vratiti onoj muzici koju su pevale bokalčići–žene; dakle, treba se predati životnom snu.

„Videćemo docnije“, reče u sebi Stepan Arkadijevič, ustade, obuče sivi halat postavljen plavom svilom, steže oko sebe gajtan s kićankama, i povukavši dosta vazduha u široki grudni koš, uobičajenim bodrim korakom izbačenih stopala da su tako lako nosila njegovo puno telo, priđe prozoru, podiže zavesu i jako zazvoni. Čim zvonce odjeknu, uđe stari prijatelj kuće, sobni sluga Matvej, noseći haljine, cipele i telegram. Odmah za Matvejem uđe i berberin sa svojim priborom.

– Ima li što iz kancelarije? – upita Stepan Arkadijevič, uze telegram i sede pred ogledalo.

– Na stolu je – odgovori Matvej, pogleda upitno i bolećivo gospodina, i poćutavši malo dodade s lukavim osmejkom: – Kočijaš je opet slao čoveka.

Stepan Arkadijevič ništa ne odgovori i samo u ogledalu pogleda Matveja; po pogledu kojim su se u ogledalu sreli, videlo se da se oni razumeju. Pogled Stepana Arkadijeviča kao da je govorio: zašto mi to govoriš? zar ne znaš?

Matvej metnu ruke u džepove kaputa, izbaci nogu, i smešeći se ovlaš i ćuteći, dobrodušno pogleda svoga gospodina.

– Kazao sam mu da dođe u nedelju, a dotle da ne uznemiruje uzalud ni vas ni sebe – izgovori on očevidno ranije pripremljenu rečenicu.

Stepan Arkadijevič razumede da je Matvej hteo da se šali i da skrene pažnju na sebe. Otvorivši telegram, on ga pročita, dovijajući se šta treba da znače izvrnute, kao i uvek, reči, i lice mu se razvedri.

– Matveje, moja sestra Ana Arkadijevna stiže sutra – reče, zaustavivši za trenutak glatku do sijanja berberinovu ruku koja je brijala rumenu putanju između dugih kovrdžastih zalizaka.

– Hvala bogu – reče Matvej, pokazujući tim odgovorom da i on, kao i gospodin, razume značaj toga dolaska, tj. da Ana Arkadijevna, ljubimica sestra Stepana Arkadijeviča, može pripomoći izmirenju muža i žene.

– Sami ili s mužem? – upita Matvej.

Stepan Arkadijevič nije mogao govoriti, jer mu je berberin baš u taj mah brijao gornju usnu, već podiže jedan prst. Matvej u ogledalu klimnu glavom.

– Sami. Da se spremi gore?

– Javi Darji Aleksandrovnoj, pa kako ona naredi.

– Darji Aleksandrovnoj? – kao sumnjajući ponovi Matvej

– Jest, javi. Evo uzmi i telegram, pa dođi da mi kažeš šta su ti rekli.

„Hoćete da pokušate“, razumede Matvej, ali reče samo – Razumem.

Stepan Arkadijevič beše se već umio i očešljao i htede da se oblači, kad se Matvej, oprezno stupajući u čizmama koje su škripale, vrati u sobu s telegramom u ruci.

– Darja Aleksandrovna, naredili su mi da kažem da oni putuju. Neka radi kako mu je, tj. vama, volja – reče on, smešeći se samo očima, i metnuvši ruke u džepove i oborivši glavu, upre pogled u Stepana Arkadijeviča. Stepan Arkadijevič ućuta. Dobroćudan i malo tužan osmeh ukaza se na njegovu lepom licu.

– A? Matveje? – reče on mašući glavom.

– Ništa, gospodine, udesiće se – reče Matvej.

– Udesiće se?

– Dabogme.

– Misliš? Ko je to? – zapita Stepan Arkadijevič iza vrata ču šuštanje ženskog odela.

– Ja sam – odgovori čvrst i prijatan ženski glas, i kroz vrata se pomoli ozbiljno, boginjavo lice Matrjone Filimonovne, dadilje.

– Šta je, Matrjoša? – upita je Stepan Arkadijevi idući joj u susret.

Iako je Stepan Arkadijevič bio kriv pred ženom, i to osećao i sam, skoro svi u kući, čak i dadilja, najveći prijatelj Darje Aleksandrovne, bili su na njegovoj strani.

– Šta je? – reče on snuždeno.

– Idite, gospodine, pokorite se još jedanput. Može dati bog. Mnogo joj je teško, žalost je i pogledati je, a i u kući se sve okrenulo tumbe. Treba se smilovati na decu. Pokorite se gospodine. Šta ćete! Ko priznaje...

– Ali neće me primiti...

– Vi učinite svoje. Bog je milostiv, molite se gospodine, molite se njemu.

– Pa dobro, napred, Stepane! – reče Stepan Arkadijevič i odjednom pocrvene. – Daj da se obučem – reče Matveju i brzo skide halat.

Matvej je već držao raširenu, spremljenu košulju, oduvavajući s nje nešto nevidljivo, i sa očiglednim zadovoljstvom obuče je na iznegovano telo svoga gospodina.

III

Pošto se obuče, Stepan Arkadijevič se namirisa mirisima, popravi rukave košulje, vičnim pokretom razmesti po džepovima cigarete, novčanik, kutiju sa palidrvcima, sat sa dvostrukim lancem i drangulijama, i otresnuvši maramicom, osećajući se čist, namirisan, zdrav i fizički raspoložen i pored svoje nesreće, izađe, lako se odbijajući nogama, u trpezariju, gde ga je već čekala kafa, a pored kafe i pisma i akta iz kancelarije.

On pročita pisma. Jedno, od trgovca koji je hteo da kupi šumu na imanju njegove žene, bilo je vrlo neprijatno. Ta se šuma neophodno morala prodati; ali sad, dok se ne pomiri sa ženom, o tome nije moglo biti ni reči. Najneprijatnije je to što se u njegovo izmirenje sa ženom upliću, eto, i materijalni interesi. I misao da se on rukovodi tim interesom, da zbog prodaje šume želi da se izmiri sa ženom – ta misao vređala ga je.

Kad je bio gotov s pismima, Stepan Arkadijevič primače kancelarijska akta, prelista brzo dva predmeta, velikom pisaljkom pribeleži nekoliko napomena sa strane, i oturivši akta, poče piti kafu. Pijući kafu, otvori jutrošnje, još vlažne novine, i poče ih čitati.

Stepan Arkadijevič primao je i čitao liberalne novine, ne krajnje liberalne, nego one kojih se držala većina. I, ne gledajući na to što njega u stvari nije zanimala ni nauka, ni umetnost, ni politika, on se u tome čvrsto držao onih pogleda kojih su se držale njegove novine i većina, i menjao ih je samo kad ih je većina menjala, ili, bolje reći, nije ih on menjao, već su se oni u njemu neprimetno menjali.

Stepan Arkadijevič nije birao ni pravac, ni poglede, već su pravci i pogledi sami dolazili k njemu, isto onako kao što nije birao oblik šešira i kaputa, nego je uzimao one što se nose. Kako je živeo u izvesnom društvenom krugu, osećao je i potrebu izvesne misaone delatnosti, koja se obično razvija u zrelo doba, potrebu isto tako neophodnu kao i imati šešir. Ako je i bilo razloga zbog kojeg se držao liberalnog pravca, a ne konzervativnog, kojeg su se takođe mnogi iz njegova kruga držali, nije to bilo zato što bi on mislio da je liberalni pravac pametniji, već zato što se više slagao s njegovim načinom života. Li-

beralna je partija tvrdila da je u Rusiji sve rđavo, i doista, Stepan Arkadijevič imao je mnogo dugova, a novaca mu nikad nije bilo dosta. Liberalna je partija govorila je brak preživela ustanova i da je potrebno udesiti ga drukčije; i doista, porodični život pružao je malo zadovoljstva Stepanu Arkadijeviču, primoravao ga da laže i da se pretvara, što se nije slagalo s njegovom prirodom. Liberalna je partija govorila, ili bolje reći, podrazumevala, da je religija samo uzda za varvarski deo stanovništva, i doista, Stepan Arkadijevič nije mogao izdržati bez bola u nogama čak ni kratko molepstvije, niti je mogao razumeti našto su sve te strašne i naduvene reči o onom svetu, kad se i na ovom može veselo živeti. Pored toga, Stepan Arkadijevič, koji je voleo veselu šalu, uživao je katkad da dovede u zabunu nekog dobričinu govoreći mu: kad se već ponosi svojim poreklom, ne treba da se zaustavlja na Ruriku, a da se odriče svog prvog pretka – majmuna.

Dakle, liberalni pravac postao je navika Stepana Arkadijeviča, i on je voleo svoje novine, kao što je voleo i cigaru posle ručka, zbog lakog zanosa koji mu je stvarala u glavi. Prvo je pročitao uvodni članak u kojem se govorilo kako se u naše vreme sasvim bez razloga diže tolika povika na radikalizam, koji tobož preti da će progutati sve konzervativne elemente, i da bi vlada trebalo da preduzme mere i da stane na glavu hidri revolucije; naprotiv, „po našem mišljenju, opasnost ne leži u hidri revolucije, već u otporu tradicionalnosti koja koči progres“, itd. On pročita i drugi članak, iz oblasti finansija, u kojem su pominjani Bentam i Mil, i bilo peckano ministarstvo. Sa urođenom mu bistrinom Stepan Arkadijevič je razumevao značaj svakog peckanja: od koga dolazi, kome je i zašto upravljeno; i tomu je i sad, kao i uvek činilo neko zadovoljstvo. Ali danas mu je to zadovoljstvo kvarila pomisao na ono što mu je savetovala Matrjona Filimonovna, i sećanje da u kući ide sve naopako. Pročitao je takođe da je grof Bajst[3], kako se čuje otputovao u Vizbaden[4], i da nema više sede kose; i da se prodaju neke lake karuce; i da neka mlada osoba nudi svoje usluge; ali svi ti izveštaji nisu mu kao nekad, pričinjavali tiho, ironično zadovoljstvo.

Pošto je pročitao novine, popio drugu šolju kafe i pojeo zemičku s maslom, on ustade, otrese mrve s prsnika, isturivši široke grudi radosno se osmehnu, ali ne zato što je u duši osećao nešto osobito prijatno – radostan osmejak izazvalo je dobro varenje.

Taj ga radostan osmejak odmah podseti na sve, i on se zamisli.

Dva detinja glasa (Stepan Arkadijevič poznade glas Griše mlađeg sinčića, i Tanje, starije devojčice) začuše se vratima. Oni su nešto vukli i izvrnuli.

– Ja sam ti govorila da putnike ne treba namestiti na krov – vikala je devojčica engleski. – Sad ih skupljaj!

„Sve ide tumbe“ – pomisli Stepan Arkadijevič, – „eto i deca trče po kući sama.“ Priđe vratima i zovnu decu. Deca baciše kutiju koja im je bila mesto železnice, i uđoše.

3 Grof Bajst (1809–1886) – austrougarski kancelar, Bizmarkov politički neprijatelj.

4 Vizbaden je banja u pruskoj provinciji Hesen–Nasau.

Devojčica, tatina ljubimica, utrča smelo, zagrli ga, smejući se obisnu mu se oko vrata, kao što je uvek radila, uživajući u poznatom mirisu koji je zapahivao od njegovih zalizaka. Pošto ga najzad poljubi u lice koje se sijalo od nežnosti, i pocrvenelo zato što se bio sagao, devojčica raširi ruke i htede da istrči napolje, ali je otac zadrža.

– A šta radi mama? – upita on milujući je po glatkom, vratiću. – Zdravo! – reče dečaku, koji priđe da se pozdravi.

Osećao je da muškarčića manje voli, i trudio se uvek da bude isti i prema jednom i prema drugom, ali dete je to osećalo, pa se i ne osmehnu na hladan očev osmejak.

– Mama? Ustala je – odgovori devojčica.

Stepan Arkadijevič uzdahnu.

„Dakle, i noćas nije cele noći spavala“, pomisli.

– A kako je mama, je li vesela?

Devojčica je znala da su se otac i mati svađali, i da mati ne može biti vesela, i da otac to mora znati, i da se samo pretvara kad je tako lako pita o tome. I ona pocrvene mesto oca. On to oseti, pa i sam pocrvene.

– Ne znam – reče. – Nije nam kazala da učimo, kazala nam je da idemo sa mis Gul kod babe.

E pa onda idi, Tančuročka moja. Ah da, čekaj malo – zadržavajući je i milujući joj ručicu.

Uze s kamina kutiju bombona koju je juče doneo, i dade joj dve bombone, izabravši one koje ona najviše voli, jednu od čokolade, i jednu sa kremom.

– Za Grišu? – reče devojčica pokazujući onu od čokolade.

– Jest, jest. – I pošto je pomilova po ramenu, poljubi je u razdeljak i u vrat, pa je pusti da ide.

– Kola su spremna – reče Matvej. – A čeka i jedna žena, ima nešto da vas moli.

– Čeka li odavno? – upita Stepan Arkadijevič.

– Oko pola sata.

– Koliko ti je puta naređeno da odmah prijaviš!

– Ta treba valjda na miru kafu da popijete – reče Matvej onim prijateljski nabusitim tonom na koji se nije moglo ljutiti.

– Hajde, neka uđe odmah – reče Oblonski mršteći se.

Moliteljka, gospođa Kalinjina, žena štabnog kapetana druge klase, tražila je nešto nemogućno i besmisleno, ali je Stepan Arkadijevič, po običaju, ponudi da sedne, pa je pažljivo, ne upadajući joj u reč, sasluša i potanko posavetova kome i kako da se obrati; čak joj brzo i smišljeno napisa svojim krupnim, razvučenim, lepim i čitkim rukopisom pisamce za lice koje joj je moglo pomoći. Kad isprati kapetanicu, Stepan Arkadijevič uze šešir i zastade sećajući se da li nije nešto zaboravio. Ne, ništa nije zaboravio, osim onoga što je hteo da zaboravi – ženu.

„Ah, da!“ Obori glavu, i njegovo lepo lice dobi tužan izraz. „Da li da idem ili da ne idem?“ govorio je u sebi. Neki unutrašnji glas govorio mu je da ne treba da ide, da osim laži ničega drugoga ne može biti, da se odnosi između njega i žene ne mogu popraviti ni postati bolji, jer je nemogućno učiniti nju opet tako primamljivom da bi mogla izazvati ljubav u njemu, ili njega učiniti starcem, nesposobnim za ljubav. Osim prevare i laži ništa drugo nije moglo tu izići, a prevara i laž bile su protivne njegovoj prirodi.

„Pa ipak, jedanput se mora jer ovako ne može ostati“ – reče, trudeći se da bude hrabar. Isprsi se, izvadi cigaretu zapali je, povuče dva–tri dima, baci je u sedefnu školjku za pepeo, brzim koracima prođe kroz mračni salon, i otvori druga vrata koja su vodila u ženinu sobu za spavanje.

IV

Darja Aleksandrovna, u domaćem žaketiću i pridenutim na potiljku pletenicama od retke, nekad guste i divne kose, ispijena, mršava lica i krupnih, uplašenih očiju koje su zbog mršavosti činile još veće, stajala je između razbacanih po sobi stvari pred otvorenim ormarom, odakle je nešto odabirala. Kad ču muževljeve korake, ona zastade gledajući vrata, i uzalud se trudeći da svome licu da izraz strogosti i preziranja. Osećala je da ga se boji, da se boji i ovoga sastanka. Ona je i sad pokušala da uradi ono što je pokušavala već deset puta za ova tri dana: da odabere dečje i svoje stvari koje će poneti k materi, a ipak nije mogla da se na to odluči; ali je sad, kao i pre, govorila sama sebi kako to ne može tako ostati, kako ona mora nešto preduzeti, kazniti ga, postideti, osvetiti mu se ma i najmanje za bol koji joj je zadao. Jednako je još govorila da će ga ostaviti, ali je osećala da je to nemogućno; bilo je nemogućno zato što se ona nije mogla odviknuti da ga smatra svojim mužem i da ga voli. Osim toga, osećala je da će njenoj deci biti gore tamo kuda se spremala da ode s njih petoro, kad eto u svojoj kući jedva uspeva da ih gaji i neguje. I ovako, za ova tri dana, najmlađi sinčić se razboleo zato što su ga nahranili supom koja nije bila dobra; a druga deca ostala s juče skoro bez ručka. Ona je osećala da je nemogućno otputovati pa ipak, varajući sebe samu, odabirala je stvari i pretvarala se kao da će otići.

Kad ugleda muža, zavuče ruke u fioku ormara tražeći tobož nešto, i osvrte se tek onda kad joj on sasvim priđe. Njeno lice, kojem je htela dati strog i odlučan izraz, izražavalo je zbunjenost i patnju.

– Doli! – reče on tihim, poniznim glasom. I uvuče vrat u ramena, želeći da izgleda jadan i pokoran, međutim, lice mu je sijalo od svežine i zdravlja. Brzim pogledom ona obuhvati od glave do pete njegovu priliku koja je sijala od svežine zdravlja. „Jest, on je srećan i zadovoljan! – pomisli – a ja...? I ta

njegova odvratna dobrota, zbog koje ga svi vole i hvale: ja mrzim tu njegovu dobrotu“, pomisli ona.

Usta joj se stegoše, a mišić na desnoj strani bledo nervoznog lica zadrhta.

– Šta želite? – reče brzo, duboko iz grudi, kako obično nije govorila.

– Doli! – ponovi on drhćućim glasom. – Ana dolazi danas.

– A šta se to mene tiče? Ja je ne mogu primiti! – uzviknu Doli.

– Pa ipak, trebalo bi, Doli...

– Odlazite, odlazite, odlazite! – povika ona ne gledajući ga, kao da joj taj uzvik izazivaše fizički bol.

Stepan Arkadijevič mogao je biti miran kad je mislio o ženi, mogao se nadati da će se sve udesiti, kao što reče Matvej, i mogao je mirno čitati novine i piti kafu; ali kad je video izmučeno, paćeničko lice, kad je čuo zvuk toga glasa pokoran sudbini i očajan, disanje mu zastade, nešto ga steže u i oči mu se zasijaše od suza.

– Bože moj, šta sam učinio! Doli! Za ime božje!... Ta... – Nije mogao da nastavi, jecanje mu zastade u grlu.

Ona zatvori ormar i pogleda ga.

– Doli, šta bih ti mogao reći?... Jedino: oprosti, oprosti mi… Seti se, zar devet godina života ne mogu iskupiti trenutke, trenutke...

Ona obori oči i slušaše, očekujući šta će on reći, i čisto moleći ga da je nekako razuveri.

– Trenutke zanosa... – reče on i htede da nastavi, ali pri toj reči njene se usne opet skupiše kao od fizičkog bola, i mišić na desnom obrazu opet zaigra.

– Odlazite, odlazite odavde! – povika ona još jače – i ne govorite mi više o vašim zanosima i vašim gnusobama! Ona htede da ode, ali posrnu i pridrža se za naslon od stolice. Lice njegovo se razvuče, usne nabrekoše, oči se napuniše suzama.

– Doli! – reče on već jecajući. – Za ime božje, pomisli na decu, ona nisu kriva! Ja sam kriv, pa mene i kazni; naredi mi da pokajem svoj greh. Gotov sam na sve što mogu. Kriv sam, ne umem ti reći koliko sam kriv. Ali oprosti mi, Doli!

Ona sede. On je čuo njeno duboko, glasno disanje, i bilo mu je neiskazano žao nje. Ona nekoliko puta pokuša da govori, ali nije mogla. On je čekao.

– Ti se sećaš dece da bi se zabavljao s njima, a ja ih se sećam uvek, i znam da su sad propala – izgovori ona očigledno jednu od onih rečenica koje je, za ova tri dana, više puta ponovila.

Ona mu je kazala „ti“, i on je zahvalno pogleda i pomače se da je uzme za ruku, ali se ona s gnušanjem odmače od njega.

– Ja mislim na decu, i sve bih na svetu učinila da ih spasem; ali sama ne znam kako da ih spasem: da li tako što ću ih otrgnuti od oca, ili tako što ću ih ostaviti razvratnom ocu – jest, razvratnom ocu... Recite, posle onoga... što je bilo, zar je mogućno da mi živimo zajedno? Zar je to mogućno? Recite, zar je

mogućno? – ponavljala je podižući glas. – Posle toga, kad moj muž, otac moje dece, provodi ljubav s guvernantom svoje dece...

– Vi ste mi gadni, odvratni! – povika ona ljuteći se sve više.

– Vaše su suze – voda. Vi me nikad niste ni voleli; vi nemate ni srca ni plemenitosti. Mrski ste mi, gadni, tuđi, jest, sasvim tuđi! – s bolom i mržnjom izgovori ona tu za nju strašnu reč tuđi.

– Pa šta da radim? Šta da radim? – govorio je on žalosnim glasom ne znajući sam šta govori, i spuštajući glavu niže i niže.

On je pogleda, i mržnja koja se izrazi na njenu licu uplaši ga i začudi. Nije uviđao da nju njegovo žaljenje draži. Ona je kod njega videla sažaljenje, a ne ljubav. „Ne, – pomisli on ona me mrzi, neće mi oprostiti."

– Ah, to je strašno, strašno! – reče on.

U taj mah se u drugoj sobi zaplaka dete koje verovatno beše palo; Darja Aleksandrovna oslušnu, i lice joj se odjednom ublaži.

Ona se očigledno pribirala nekoliko trenutaka, kao nije znala gde je i šta treba da radi; zatim brzo ustade i pođe vratima.

„Eto, ona voli moje dete – pomisli on opazivši promenu na njenu licu kad je dete počelo da plače – moje dete, kako onda može da mrzi mene?"

– Doli, samo još jednu reč – reče on idući za njom.

– Ako pođete za mnom, pozvaću poslugu i decu. Neka svi znaju da ste nevaljalac! Ja odlazim danas, a vi živite ovde svojom ljubaznicom! I ona iziđe zalupivši vrata.

Stepan Arkadijevič uzdahnu, obrisa lice i laganim korakom pođe iz sobe. „Matvej kaže: sve će se udesiti; ali kako? Ja ne vidim čak ni mogućnosti. Ah, ah, kako je to strašno! I kako je prostački vikala – govorio je u sebi sećajući se vike i reči: nevaljalac i ljubaznica. – Možda su i služavke čule! Strašno prostački, strašno!" Stepan Arkadijevič postoja malo, obrisa oči, uzdahnu, i isprsivši se iziđe iz sobe.

Bio je petak, i u trpezariji je časovničar Nemac navijao sat. Stepan Arkadijevič seti se svoje šale o tom tačnom, ćelavom časovničaru: da je Nemac i „sam bio navijen da celoga veka navijao satove, i nasmeši se. Stepan Arkadijevič voleo je tu šalu. „A možda će se sve udesiti! Zgodna reč udesiti – pomisli on. – To bi trebalo ispričati."

– Matveje! – viknu. – Spremi, dakle, sa Marijom sve što treba za Anu Arkadijevnu, u sobi do trpezarije – reče Matveju koji uđe.

– Razumem.

Stepan Arkadijevič obuče bundu i iziđe na verandu.

– Nećete kod kuće ručati? – upita Matvej ispraćajući ga?

– Videću. Evo ti za trošak – reče, vadeći iz novčanika deset rubalja. – Hoće li biti dosta?

– Dosta, ili ne, moraćemo se zadovoljiti – reče Matvej i zalupi vrata na kolima i odstupi na verandu.

Međutim, Darja Aleksandrovna, pošto umiri dete i po zvrjanju kola poznade da je on otišao, vrati se opet u sobu spavanje. To je bilo njeno jedino utočište od domaćih briga koje bi je opkolile čim bi odatle izišla. Eto i sad, za to kratko vreme dok je bila u dečjoj sobi, Engleskinja i Matrjona Filimonovna već su je pitale za neke stvari koje se nisu mogle odlagati, i na koje je jedino ona mogla odgovoriti: Šta da obuče deci za šetnju? Treba li im dati mleka? Treba li poslati po drugog kuvara?

– Ah, ostavite me, ostavite! – reče ona, i vrativši se sobu za spavanje sede na isto mesto gde je razgovarala s mužem, stisnu mršave ruke s prstenjem koje je spadalo s njenih koštunjavih prstiju, i poče u pameti prelaziti sav s razgovor s njime. „Otišao je! Ali kako je s njom svršio?“ – mislila je. – „Da li se još sastaje s njom? Zašto ga nisam pitala? Ne, ne, tu nema izmirenja. Ako i ostanemo pod jednim krovom – mi smo tuđi jedno drugom. Zanavek tuđi“ – ponovi ona opet, sa naročitim naglaskom, tu za nju strašnu reč. – „A kako sam ga volela, bože moj, kako sam ga volela! Kako sam volela! A zar ga sad ne volim? Zar ga ne volim više nego pre? Uglavnom je strašno to...“ i ne dovrši misao, jer Matrjona Filimonovna proviri na vrata.

Dopustite bar da pošaljem po moga brata – reče ona – on će bar skuvati ručak; a ako bude kao juče, deca neće ručati do šest sati.

Dobro, idem evo odmah da naredim. Je li ko otišao po mleko?

I Darja Aleksandrovna se izgubi u brigama svakidašnjeg života i u njima utopi svoj jad, bar za neko vreme.

V

Zahvaljujući svojim lepim sposobnostima Stepan Arkadijevič učio je dobro u školi, samo je bio lenj i nestašan, i zato je ostajao među poslednjima. Ali bez obzira na svoj uvek raspusan život, skroman rang i mlade godine, on je zauzimao ugledno i dobro plaćeno mesto načelnika jednog sudskog nadleštva u Moskvi. To mu je mesto izradio zet Aleksije Aleksandrovič Karenjin, muž njegove sestre Ane, koji je imao jedno od najvažnijih mesta u ministarstvu u čijem je području bilo ono sudsko nadleštvo; ali i da Karenjin nije postavio svoga šuraka na to mesto, stotina drugih osoba – rođena i nerođena braća i sestre, stričevi, ujaci i tetke, izradili bi Stivi Oblonskom to, ili drugo slično mesto sa jedno šest hiljada rubalja plate, koliko mu je trebalo, jer su njegove finansijske prilike, i pored ženinog priličnog imanja, bile traljave.

Polovina Moskve i Petrograda bili su rođaci i prijatelji Stepana Arkadijeviča. On se rodio među ljudima koji su bili ili koji su postali ljudi od velikog uticaja. Jedna trećina državnika, sad već starih ljudi, bili su prijatelji njegova oca, i poznavali su Stivu još od malena; druga trećina bila je sa njim na „ti“; a

treća – njegovi dobri poznanici; prema tom, svi koji su delili zemaljska blaga u obliku dobrih mesta, zakupa, koncesija, i tome sličnog, bili su mu prijatelji, i nisu mogli mimoići svoga čoveka. Oblonski se dakle nije morao bogzna koliko truditi da dobije dobro mesto; trebalo je samo ne odbijati kad ga ponude, ne zavideti nikom, ne svađati se ni s kim, ne vređati se, što on po urođenoj mu dobroti nikad nije ni činio. Njemu bi bilo smešno da su mu kazali da neće dobiti mesto sa platom koja mu je potrebna, utoliko pre što on nije ni tražio ništa izvanredno; on je hteo samo ono što su dobijali i njegovi vršnjaci; a vršiti takvu dužnost umeo je on isto kao i svaki drugi.

Stepana Arkadijeviča, zbog njegove dobre i vesele naravi besprekornog poštenja, ne samo što su voleli svi koji su ga poznavali, nego je u njemu, u njegovoj lepoj, vedroj spoljašnosti sjajnim očima, crnim obrvama, kosi, belom i rumenom licu bilo nečega što je fizički uticalo na ljude da prema njem budu prijateljski raspoloženi i veseli kad ga sretnu. „Ah! Stiva! Oblonski! Evo ga!“, govorili su ljudi skoro uvek radosnim osmejkom kad bi ga videli. Ako bi se katkad desilo posle razgovora s njim neko opazi da tu nije bilo ničeg naročito radosnog, ipak, drugog ili trećeg dana, svi bi se o radovali kad bi se sreli s njim.

Služeći skoro tri godine kao načelnik jednog sudskog nadleštva u Moskvi, Stepan Arkadijevič je osim ljubavi stekao i poštovanje svojih drugova, potčinjenih mu činovnika, starešina i sviju koji su s njim imali posla. Glavne osobine Stepana Arkadijeviča, koje su mu pribavile to opšte poštovanje u službi, ležale su, prvo, u neobičnoj njegovoj snishodljivosti prema ljudima, koja je dolazila otuda što bio svestan svojih nedostataka; drugo, u potpunoj liberalnosti, ne onoj liberalnosti o kojoj je čitao u novinama, već onoj koja mu je bila u krvi, i s kojom se on potpuno jednako ponašao prema svima ljudima, bez obzira na njihovo stanje i položaj; i treće – najglavnije – u potpunoj ravnodušnosti prema poslu kojim se bavio, usled čega se nije nikad zanosio i nije grešio.

Kad stiže u svoje nadleštvo, Stepan Arkadijevič, u pratnji vratara koji je ponizno nosio za njim portfelj, uđe u svoj mali kabinet, obuče uniformu i pređe u zasedanje. Pisar i ostali činovnici ustadoše, klanjajući se veselo i s poštovanjem. Stepan Arkadijevič, kao i uvek, brzo prođe na svoje mesto, rukova se sa članovima i sede. Našali se i porazgovara taman onoliko koliko je trebalo, i poče da radi. Niko nije umeo bolje od Stepana Arkadijeviča naći onu granicu slobode, neizveštačenosti i zvaničnosti, koja potrebna da se posao prijatno radi. Sekretar, veselo i s poštovanjem, kao i svi koji su radili u kancelariji Stepana Arkadijeviča, priđe s aktima i progovori prijateljski slobodnim tonom koji beše uveo Stepan Arkadijevič.

– Ipak smo uspeli da dobijemo izveštaj iz penzenskog okružnog načelstva. Evo, izvolite...

– Dobili smo ga najzad? – reče Stepan Arkadijevič metnuvši prst između akata. – Dakle, gospodo... – I sednica otpoče.

„Kad bi oni znali – mislio je on, nagnuvši dostojanstveno glavu i slušajući referat – kako im je predsednik, pre pola sata, izgledao kao dete kad nešto skrivi!“ Oči su mu se smeškale dok se referat čitao. Do dva sata trebalo je da se radi, bez prekida, a u dva odmor i doručak.

Još nije bilo dva sata, kad se velika staklena vrata nadleštva otvoriše i neko uđe. Svi činovnici, i oni što su sedeli ispod careve slike, i oni iza *zercala*[5], obradovavši se slučaju da se malo razonode, osvrnuše se prema vratima; al poslužitelj koji je stajao pred vratima, istera onoga što je bio ušao i zatvori staklena vrata.

Kad je predmet bio pročitan, Stepan Arkadijevič ustade, proteže se, i povodeći se za slobodoumnijim mišljenjem, koje je onda bilo pretežno, izvadi još u zasedanju cigaretu, pa ode u svoj kabinet. Dvojica njegovih drugova, stari činovnik Njikitin i *kamer–junker*[6] Grinjevič iziđoše za njim.

– Završićemo valjda posle doručka – reče Stepan Arkadijevič.

– Kako da nećemo! – reče Njikitin.

– A taj Fomin mora da je strašna varalica – reče Grinjevič o čoveku pominjanom u predmetu koji su pretresali.

Stepan Arkadijevič se namršti kad ču te Grinjevičeve reči, dajući time na znanje kako je nepristojno pre vremena donositi ocenu – i ne odgovori ništa.

– Ko je to ulazio? – upita poslužitelja.

– Nekakav čovek, vaše prevashodstvo, ušao bez pitanja, koliko dok sam se okrenuo. Tražio je vas. Kazao sam mu: kad iziđu članovi, tada...

– Gde je?

– Mora da je izašao u predsoblje, dosad je ovuda šetao. Evo ga – reče poslužitelj pokazujući rukom snažnog, plećatog čoveka kovrdžave brade, koji se, ne skidajući jagnjeću šubaru, lako i brzo peo po izlizanim stepenicama od kamena. Nekakav suvonjav zvaničnik, koji je s portfeljom silazio, zastade, pogleda popreko u noge čoveka koji se brzo peo, zatim, čisto pitajući, pogleda u Oblonskog.

Stepan Arkadijevič stajao je gore na stepenicama. Njegovo dobrodušno vedro lice, uokvireno vezenom jakom uniforme, razvedri se još više kad poznade onoga koji se peo.

– Dabogme! Ljevin! Jedva jednom! – reče s prijateljskim poznaničkim osmehom, zagledajući Ljevina koji mu priđe. – Kako ti nije bilo odvratno da me tražiš u ovoj jazbini? – reče Stepan Arkadijevič, i ne zadovolji se rukovanjem, već i poljubi svog prijatelja. – Jesi li odavno došao?

– Tek što sam stigao. Mnogo sam želeo da te vidim – odgovori Ljevin osvrćući se oko sebe stidljivo i u isti mah ljutito i uznemireno.

– Hajdemo u kabinet – reče Stepan Arkadijevič, koji je poznavao čisto-

5 Zercalo je trostrana prizma, s dvoglavim orlom na vrhu i carskim ukazima o zakonitosti, ispisanim na njenim stranama, koja se nalazila na stolu sudnica i drugih državnih ustanova od vremena Petra Velikog do revolucije.
6 Počasna dvorska titula (prim. prev.).

ljubivu i rasrdljivu stidljivost svoga prijatelja, i uhvativši ga za ruku povede ga za sobom kao da ga provodi kroz neku opasnost.

Stepan Arkadijevič bio je na „ti“ skoro sa svima svojim poznanicima: sa šezdesetogodišnjim starcima, sa dvadesetogodišnjim mladićima, s glumcima, ministrima, trgovcima i general–ađutantima, tako da su se mnogi od onih s kojima je bio na „ti“ često nalazili na dvema krajnjim tačkama društvenog položaja, i veoma bi se začudili kad bi doznali da preko Oblonskog imaju nečeg zajedničkog. On je bio na „ti“ sa svakim s kim je pio šampanj, a šampanj je pio sa svima, i zato, kad bi se pred svojim potčinjenima susreo sa nekim od svojih postidnih „ti“, kako je u šali nazivao mnoge svoje prijatelje, on je, sa urođenim mu taktom, umeo da umanji neprijatan utisak toga „ti“ kod potčinjenih. Ljevin nije bio od postidnih „ti“, ali je Oblonski svojim taktom osetio da Ljevin misli kako on možda ne želi da pred potčinjenima pokaže svoju bliskost njim, i zato pohita da ga uvede u kabinet.

Ljevin je bio gotovo istih godina s Oblonskim, i nije s njim na „ti“ samo po šampanjcu. Ljevin je bio njegov drug i prijatelj iz rane mladosti. Oni su se voleli, bez obzira na razne naravi i ukuse, kao što se vole drugovi koji su sprijateljili još u prvoj mladosti. Ali, kao što često biva ljudi koji su izabrali različita zanimanja, svaki od njih, premda je posle zrelog razmišljanja pravdao rad svoga prijatelja, u duši je onog drugog prezirao. Svakome se od činilo da je onaj život kojim on živi, jedini pravi život, a onaj kojim živi prijatelj – samo opsena. Oblonski se tako nije mogao uzdržati od lakog, ironičnog osmejka kad je video Ljevina. Mnogo ga je puta već video kako dolazi u Moskvu sa sela, gde je nešto radio, ali šta je radio, to Stepan Arkadijevič nije mogao dobro da razume, a nije se za to ni interesovao. Ljevin je dolazio u Moskvu uvek uzbuđen, užurban, malo snebivljiv i ljutit zbog te snebivljivosti, i najčešće s potpuno novim i neočekivanim pogledima na stvari. Stepan Arkadijevič smejao se tome, i voleo je to. Tako isto, Ljevin je u duši prezirao varoški način života svoga prijatelja i njegovu službu, koju je smatrao za besposlicu i podsmevao joj se. Razlika je bila u tome što se Oblonski, radeći ono što svi rade, smejao dobroćudno i samopouzdano; a Ljevin, bez samopouzdanja i ljutito.

– Odavno smo ti se nadali – reče Stepan Arkadijevič ulazeći u kabinet; pustio je ruku Ljevinovu, kao da je time hteo reći da je tu sad prestala opasnost. – Veoma, veoma se radujem što te vidim – nastavi on. – Šta mi radiš? Kako si? Kad došao?

Ljevin je ćutao pogledajući u nepoznata lica dvojice pomoćnika Oblonskog, a naročito u ruku elegantnog Grinjeviča sa tako dugačkim belim prstima, sa tako dugim, žutim, pri kraju savijenim noktima, i tako velikim i sjajnim dugmetima košulji, da su te ruke očigledno privlačile svu njegovu pažnju i nisu mu davale da slobodno misli.

Oblonski to odmah opazi i osmehnu se.

– Ah, da, dopustite da vas upoznam – reče. – Moji pomoćnici: Filip Ivanovič Njikitin, Mihailo Stanislavič Grinjevič – i okrenuvši se Ljevinu: – član *zemstva*[7], novi saradnik u zemstvu, atleta koji jednom rukom diže osamdeset kilograma, stočar i lovac, i moj prijatelj Konstantin Dmitrič Ljevin, brat Sergija Ivanoviča Koznišova.

– Drago mi je – reče starac.

– Imao sam čast da upoznam vašeg brata, Sergija Ivanoviča – reče Grinjevič pružajući mu svoju tanku ruku dugim noktima.

Ljevin se namršti, rukova se hladno i odmah se okrete Oblonskom. Mada je veoma poštovao svoga brata po majci, književnika, koga je znala sva Rusija, trpeti nije mogao kad mu se neko obraća ne kao Konstantinu Ljevinu, već kao bratu čuvenoga Koznišova.

– Nisam više član zemstva. Sa svima sam se posvađao više ne idem na skupove – reče Oblonskom.

– Zar već! – osmehnu se Oblonski. – Ali kako? Zašto?

– Duga je to priča. Ispričaću ti jednom – reče Ljevin, pa odmah poče da priča. – Ukratko rečeno, uverio sam se da nikakvog rada u zemstvu nema i ne može biti – poče vatreno, kao da ga je neko maločas uvredio. – S jedne strane, igračka, igraju se parlamenta, a ja nisam ni odveć mlad, ni odveć star, da bih se zabavljao igračkama; a s druge strane (on zape), to je – sredstvo za sresku *coterie*[8] da dođu do novca. Nekad su to radili tutori i sudije, a sada zemstvo; ne kažem da uzimaju mito, nego da vuku plate koje nisu zaslužili – govorio je tako vatreno kao da je neko od prisutnih pobijao njegovo mišljenje.

– Aha! Ti si kao što vidim, opet u novoj fazi, u konzervativnoj – reče Stepan Arkadijevič. – Uostalom, razgovaraćemo docnije o tome.

– Da, docnije. Ali potrebno je da budem s tobom – reče Ljevin gledajući s mržnjom Grinjevičevu ruku.

Stepan Arkadijevič se lako osmehnu.

– Govorio si da više nikad nećeš obući evropsko odelo? – reče, mereći očima Ljevinovo novo odelo koje je sigurno šio neki Francuz krojač. – Dakle, vidim: nova faza.

Ljevin najedanput pocrvene, ali ne onako kao što crvene odrasli ljudi – tako da sami to ne osete, već onako kao što crvene dečaci, i osete da su smešni sa svojom stidljivošću, zbog toga se stide i crvene još više, gotovo do suza. Tako je neobično bilo videti to umno, muško lice u takvom detinjastom stanju, da ga Oblonski prestade gledati.

– Gde ćemo se videti? Vrlo, vrlo je potrebno da s tobom porazgovaram – reče Ljevin.

Oblonski kao da se zamisli.

– Znaš šta: hajdemo na doručak kod Gurina, tamo ćemo razgovarati. Ja sam slobodan do tri sata.

7 Vrsta okružne i sreske uprave, uvedene u Rusiji godine 1864. (prim. prev.).

8 Ovde: bande (franc.).

– Ne mogu – odgovori Ljevin, razmislivši – imam da svratim još na jedno mesto.

– Pa dobro, onda ćemo zajedno ručati.

– Ručati? Nemam ja ništa naročito, tek da ti kažem dve reči, da te nešto pitam, a posle ćemo razgovarati.

– Pa reci mi odmah te dve reči, a razgovaraćemo za ručkom.

– Hteo bih, znaš – poče Ljevin – uostalom nije ništa važno.

Lice mu odjednom posta pakosno zbog toga što se trudio da savlada svoju stidljivost.

– Šta rade Ščerbacki? Je li sve po starom? – reče.

Stepan Arkadijevič odavno zna da je Ljevin zaljubljen u njegovu svastiku Kiti, pa se neprimetno osmehnu, a oči mu veselo sinuše.

Ti si mi kazao dve reči, a ja ti ne mogu na to odgovoriti sa dve reči, jer... Oprosti, molim te, samo za trenutak...

Uđe sekretar, s poštovanjem u kojem se ogledala i neka srdačnost i neko opšte svima sekretarima skromno saznanje o svojoj nadmoćnosti u poznavanju posla nad svojim starešinom, priđe Oblonskom s aktima, i tobož tražeći uputstva poče objašnjavati neko zapleteno mesto. Stepan Arkadijevič ga ne sasluša, metnu nežno svoju ruku na njegov rukav.

– Ne, uradite onako kao što sam vam kazao – reče, i tom se osmehnu da bi ublažio svoju primedbu; objasnivši ukratko kako on razume tu stvar, odmače akta i ponovi: Uradite tako, molim vas, Zahare Njikitiču.

Zbunjeni sekretar ode. Dok se Oblonski objašnjavao sa sekretarom, Ljevin se potpuno pribrao. Stajao je naslonjen obema rukama na stolicu, a lice mu je izražavalo podrugljivu pažnju.

– Ne razumem, ne razumem, – reče.

– Šta ne razumeš? – reče Oblonski, osmejkujući se isto onako veselo i vadeći cigaretu. Očekivao je od Ljevina neki neobičan ispad.

– Ne razumem šta vi radite – reče Ljevin sležući ramenima. – Kako možeš to tako ozbiljno raditi?

– Zašto?

– Pa zato što tu nema šta da se radi.

– To se tebi tako čini, mi smo pretrpani poslom.

– Na hartiji. Ali, jest, ti imaš dara za to – Ljevin.

– To jest, ti misliš da meni nešto nedostaje?

– Možda je i tako – reče Ljevin. – Pa ipak ja uživam u veličanstvenosti i ponosim se što mi je prijatelj tako veliki čovek. Ali, nisi mi odgovorio na pitanje – dodade gledajući očajnim naprezanjem pravo u oči Oblonskom.

– Dobro; dobro. Počekaj malo, doći ćeš i ti do ovoga. Lako je tebi kad imaš tri hiljade lanaca u karazinskom srezu, i takve mišice, i svežinu dvanaestogodišnje devojčice – doći ćeš i ti k nama. A što se tiče onoga što si pitao: sve je isto, šteta samo što nisi tako dugo bio kod njih.

– A zašto? – upita Ljevin uplašeno.

– Ništa – odgovori Oblonski. – Razgovaraćemo. A zašto si upravo došao?

– Ah, i o tome ćemo docnije govoriti – reče Ljev, pocrvenevši opet do ušiju.

– Lepo. Razumeli smo se – reče Stepan Arkadijevič. Vidiš, ja bih te pozvao svojoj kući, ali žena mi je nešto slaba. Nego znaš šta, ako hoćeš da se s njima vidiš, one će danas od četiri do pet sigurno biti u Zoološkoj bašti. Kiti ide na klizanje. Ti otidi tamo, ja ću doći po tebe, pa ćemo nekud na ručak.

– Vrlo dobro! Dakle, do viđenja!

– Samo pazi, znam, zaboravićeš, ili ćeš iznenada uteći na selo! – viknu smejući se Stepan Arkadijevič.

– Neću, zacelo.

I Ljevin iziđe iz kabineta, setivši se tek kad je već bio na vratima da je zaboravio da se oprosti s pomoćnicima Oblonskog.

– Mora da je to neki veoma energičan gospodar – reče Grinjevič kad Ljevin iziđe.

– Jeste, baćuška – odgovori Stepan Arkadijevič, mašući glavom – i ima sreće! Tri hiljade lanaca u karazinskom srezu, budućnost pred njim, i gledajte kako je svež! A ne kao mi.

– A na šta se vi žapite, Stepane Arkadijeviču?

– Pa, zlo je, ne valja – reče Stepan Arkadijevič i duboko uzdahnu.

VI

Kad je Oblonski zapitao Ljevina zašto je upravo došao, Ljevin je pocrveneo i naljutio se na sebe što je pocrveneo, jer mu nije mogao odgovoriti: „Došao sam da prosim tvoju svastiku“, iako je samo zato došao.

Ljevin i Ščerbacki behu stare moskovske plemićke kuće, koje su uvek bile u bliskim i prijateljskim odnosima. Ti su se odnosi još jače učvrstili u vreme kad je Ljevin bio student. On se bio zajedno spremao i upisao na univerzitet sa mladim knezom Ščerbackim, bratom gospođica Doli i Kiti. U to vreme Ljevin je često odlazio u kuću Ščerbackima, i zaljubio se u tu kuću. Ma koliko to izgledalo čudnovato, ali Konstantin Ljevin bio je zaljubljen baš u kuću, u porodicu, a naročito u žensku polovinu porodice Ščerbackih. Svoju majku Ljevin nije ni zapamtio, a njegova jedina sestra bila je starija od njega, tako da je u kući Ščerbackih prvi put video stari plemićki život obrazovane i čestite porodice, kojim on nije živeo, jer je ostao oca i majke. Svi članovi te porodice, naročito ženska polovina, činili su mu se kao zaklonjeni nekim tajanstvenim poetskim zastorom, i on ne samo da u njima nije video nikakvih mana, nego je bio uveren da se iza toga zastora, koji ih je zaklanjao, kriju samo uzvišeni osećaji i svemoguća

savršenstva. Zašto su te tri gospođice govorile jednog dana engleski, a drugog francuski; zašto su određeno vreme naizmence svirale na klaviru, a zvuci se čuli i gore kod brata, gde su njih dvojica, kao studenti, učili; zašto su dolazili ti učitelji francuske književnosti, muzike, crtanja, igranja; zašto su se tri gospođice, u određeno vreme, u pratnji *m-lle Linon* izvozile u kočijama do Tverskog bulevara, u atlasnim bundicama – Doli u dugačkoj, Natalija u poludugačkoj, a Kiti u sasvim kratkoj, tako da su joj se dobro videle lepe nožice u zategnutim crvenim čarapama; zašto su šetale po Tverskom bulevaru u pratnji lakeja sa zlatnom kokardom na šeširu – sve i mnogo šta što se zbivalo u tom njihovom tajanstvenom svetu, Ljevin nije razumevao, ali je znao da je sve što se tamo zbiva divno, i bio je zaljubljen baš u tajanstvenost toga što se zbivalo.

Kao student umalo se nije zaljubio u najstariju, Doli; nju ubrzo udadoše za Oblonskog. Zatim se poče zaljubljivati u drugu sestru. Nekako je osećao da treba da se zaljubi u jednu od sestara, samo nije bio načisto u koju; ali, i Natalija se udade, za diplomatu Ljvova, čim je počela da izlazi u društvo. Kiti je bila još dete kad je Ljevin svršio univerzitet. Mladi Ščerbacki stupi u mornaricu i udavi se u Baltičkom moru, Ljevin, iako je bio prijatelj Oblonskom, poče ređe dolaziti Ščerbackima. Ali kada je početkom ove zime, posle godinu dana došao sa sela u Moskvu i video se sa Ščerbackima, razumeo je u koju mu je od njih triju bilo suđeno da se zaljubi.

Ništa prostije, reklo bi se, već da on sa svojih trideset i dve godine, čovek od dobra roda, pre bogat nego siromah, zaprosi kneginjicu Ščerbacku; na svu priliku, svi bi rekli je on dobra prilika. Ali Ljevin je bio zaljubljen, pa mu se činilo da je Kiti savršena u svakom pogledu, da je stvorenje koje je uzdignuto iznad svega zemaljskog, a on tako nizak zemaljski stvor, da se nije moglo ni misliti da će ma ko, pa i ona sama, smatrati njega dostojnim nje.

Pošto je kao u nekom bunilu proveo u Moskvi dva meseca, viđajući se s Kiti skoro svakog dana na različitim sastancima u velikom svetu, koji je počeo pohađati samo da bi se sretao sa njom, on iznenada odluči da od toga ne može biti ništa vrati se u svoje selo.

Ljevinovo uverenje da od toga ne može biti ništa osnivalo se na tom: da je on u očima njenih rođaka bio rđava nedostojna prilika za divnu Kiti, i da ga ni sama Kiti ne može voleti. U očima njenih rođaka on nema nikakvo uobičajeno, određeno zanimanje i položaj u društvu; dok su njegovi drugovi, sad, kad je njemu trideset i dve godine, postali: i pukovnik i carev ađutant, neko profesor, neko direktor banke ili železničke direkcije, ili predsednik čitavog jednog državnog nadleštva, kao na primer Oblonski; a on (on je vrlo dobro znao kakav mora izgledati u očima sveta), on je plemić–spahija koji gleda da zapati što više krava, koji ide u lov šljuke, podiže zgrade na svom imanju, što će reći: čovek bez ikakva talenta, od koga ništa ne može biti, i koji, društvenim pojmovima, radi ono što rade ljudi koji nizašta nisu sposobni.

Tajanstvena i divna Kiti nije mogla voleti tako ružna čoveka za kakvog je on sebe smatrao, i, što je glavno, čoveka tako običnog, koji se ničim nije istakao. Osim toga, njegovi pređašnji odnosi prema Kiti – odnosi odraslog čoveka prema detetu, što je poticalo od njegova drugovanja s njenim bratom – činili su mu se kao nova prepreka njegovoj ljubavi. Ružnog i dobrog čoveka, u kakve je on sebe ubrajao, mogli su, mislio je on, voleti kao dobrog prijatelja, ali da takav čovek bude voljen ljubavlju kojom je on voleo Kiti, za to bi trebalo biti lep, i, što je glavno, neobičan čovek.

Ljevin je slušao da žene često vole i ružne, obične ljude, ali tome nije verovao, jer je sudio po sebi: on je mogao voleti samo lepe, tajanstvene i neobične žene.

Međutim, posle dvomesečne usamljenosti na selu, on uverio da ovo nije bila jedna od onih zaljubljenosti kakve je osećao u ranoj mladosti; da mu ovo osećanje ni za trenutak ne daje mira; da on ne može živeti dok se ne reši pitanje: hoće li ona biti njegova žena ili ne, i da njegovo očajanje dolazi sam od uobraženja, jer on nema nikakvih dokaza da će ga tamo odbiti. I sad je eto došao u Moskvu sa čvrstom namerom da Kiti zaprosi i da se ženi, ako ga prime. Ili... nije mogao ni misli šta će biti s njim, ako ga odbiju.

VII

Ljevin je stigao jutarnjim vozom u Moskvu i odseo kod svoga starijeg brata po majci, Koznišova. Pošto se presvukao, ušao je bratu u kabinet, u nameri da mu odmah ispriča zašto je došao, i da ga upita za savet; ali brat nije bio sam. Kod njega se našao poznati profesor filozofije, koji je iz Harkova doputovao da izgladi nekakav nesporazum ponikao među njima u jednom važnom filozofskom pitanju. Profesor se vatreno borio protiv materijalista, a Sergije Koznišov pažljivo je pratio tu polemiku, i kad je pročitao poslednji profesorov članak, saopštio mu je u pismu neke zamerke, prebacujući mu da je postao odveć popustljiv prema materijalistima. I profesor odmah doputova da se objasne. Govorilo se o temi koja je onda bila u modi: ima li granice između psihičkih i fizioloških pojava u ljudskoj delatnosti, i gde je ta granica?
Sergije Ivanovič dočeka brata sa svojim ljubaznim i osmejkom sa kojim je dočekivao svakoga, predstavi ga profesoru i nastavi razgovor.

Omalen čovek u naočarima, žut u licu, niska čela, prekide za trenutak razgovor da se pozdravi, i nastavi onda govor ne obraćajući pažnju na Ljevina. Ljevin sede, očekujući da profesor ode, ali ga ubrzo zainteresova predmet o kojem su govorili.

Ljevin je nailazio u časopisima na članke o kojima se sad tu govorilo, čitao ih i interesovao se njima, jer su pisci u razvijali osnove prirodnih nauka,

koje su Ljevinu, prirodnjaku po struci, bile poznate; samo što on naučne zaključke o čovekovu poreklu od životinje, o refleksima, o biologiji i sociologiji nikad nije dovodio u vezu s pitanjima o značaju koji život i smrt imaju za njega samoga, pitanja koja su mu u poslednje vreme češće dolazila na pamet.

Slušajući njihov razgovor, zapazio je da oni vezuju naučna pitanja sa intimno čovečnim pitanjima, i nekoliko puta su se već gotovo dotakli bili tih pitanja, ali uvek, čim bi, kako se činilo, došli blizu najvažnijem, odmah bi se opet udaljavali i ponovo se udubljivali u oblast finih podela, uslovnih pogodaba, citata, nagoveštaja, pozivanja na autoritete, tako da je on, Ljevin, jedva razumevao o čemu govore.

– Ne mogu dopustiti – reče Sergije Ivanovič sa urođenom mu jasnošću i razgovetnošću u izražavanju i sa elegancijom dikcije – ni u kom slučaju se ne mogu složiti s Kajsom, da sve moje predstave o spoljašnjem svetu dolaze od utisaka. Najosnovniji pojam o bitisanju nisam dobio putem osećanja; i nemamo ni naročitog organa pomoću kojeg bismo došli do toga pojma.

– Jest, ali oni – *Vurst* i *Knaust*, i *Pripasov* – oni će vam odgovoriti da vaše saznanje o bitisanju potiče iz ukupnosti svih osećanja, da je to saznanje, dakle, rezultat osećanja. Vurst čak otvoreno govori: čim nema osećanja, nema ni pojma o bitisanju.

– Naprotiv, ja kažem – poče Sergije Ivanovič.

Ljevinu se u taj mah učini da se oni, došavši najglavnijeg, opet udaljuju, i odluči da profesora upita:

– Prema tome, kad se moja čula ugase, kad telo umre, onda ne može više biti ni bića?

Jetko, i kao s nekim intelektualnim bolom što je prekinut u mislima, profesor pogleda toga čudnovatog pitača koji više liči na onoga što vuče lađu nego na filozofa, pa skrenu pogled na Sergija Ivanoviča, kao da ga pita: vredi li tu govoriti? Sergije Ivanovič, koji nije govorio ni blizu s onom napregnutošću i jednostranošću s kojima je to radio profesor i u čijoj je glavi ostajalo mesta i da profesoru odgovori, i da u isto vreme razume to prosto i prirodno gledište sa kojeg je pitanje bilo postavljeno, osmehnu se i reče:

– Još nemamo prava da rešavamo to pitanje.

– Nemamo podataka – potvrdi profesor, i nastavi svoje dokazivanje. – Ne – govorio je – ja samo ističem: ako osećanju, kao što veli Pripasov, služi kao podloga utisak onda moramo strogo razlikovati ta dva pojma.

Ljevin nije više slušao, čekao je samo da profesor ode.

* * *

VIII

Kad profesor ode, Sergije Ivanovič se okrete bratu.

– Milo mi je što si došao. Hoćeš li se zadržati? Kako gazdinstvo?

Ljevin je znao da gazdinstvo nimalo ne zanima starijeg brata, i da je tim pitanjem on hteo jedino da mu učini zadovoljstvo, i zato odgovori samo o prodaji pšenice i o novcu.

Ljevin je hteo da kaže bratu kako je naumio da se ženi, i ga zamoli za savet; čak se čvrsto bio odlučio na to; ali kad se sastao s bratom, kad je čuo njegov razgovor s profesorom, kad je zatim čuo kako brat i nehotice, kao s neke visine, pita za gazdinstvo (imanje njihove majke nije bilo podeljeno, i Ljevin upravljao i svojim i bratovljevim delom), Ljevin oseti nekako ne može zapodenuti razgovor s bratom o svojoj odluci se ženi. Osećao je da brat to neće onako shvatiti kako bi želeo.

– A šta se radi kod vas u zemstvu? – zapita Sergije Ivanovič, koga je zemstvo neobično zanimalo; on mu pripisivao veliki značaj.

– Pravo da ti kažem, ne znam...

– Kako to?... Pa ti si član uprave?

– Nisam više; istupio sam, i ne idem više na sednice odgovori Ljevin.

– Šteta! – reče Sergije Ivanovič namrštivši se.

Da bi se opravdao, Ljevin poče pričati šta se radi na sednicama u njegovom srezu.

– Uvek ti je to tako! – prekide ga Sergije Ivanovič. – Mi smo, Rusi, uvek takvi. Možda nam je to i dobra strana, ta sposobnost da vidimo svoje mane, ali preterujemo, tešimo se ironijom koja nam je uvek na jeziku. Reći ću ti samo toliko: daj ti takva prava, kao što je vaša ustanova zemstva, drugom narodu u Evropi, Nemcima i Englezima, oni bi s njima izvojevali slobodu; a mi se samo podsmevamo.

– Šta ću? – reče Ljevin pokunjeno. – To je bio moj poslednji pokušaj. Ja sam iskreno pokušavao. Ne mogu, nisam za to stvoren.

– Nije istina da nisi za to stvoren – reče Sergije Ivanovič – već rđavo shvataš stvar.

– Može biti – reče Ljevin tužno.

– A znaš li da je brat Nikolaj opet ovde?

Brat Nikolaj bio je rođeni i stariji brat Konstantina Ljevina, a brat po majci Sergiju Ivanoviču, propao čovek koji je proćerdao veći deo svoga imanja u najsumnjivijem i rđavom društvu, a s braćom bio u svađi.

– Šta kažeš? – uzviknu Ljevin zaprepašćeno. – Otkud znaš?

– Video ga Prokofije na ulici.

– Ovde u Moskvi? Znaš li gde je? – Ljevin ustade, kao da htede odmah otići.

– Kajem se što sam ti kazao – reče Sergije Ivanovič, vrteći glavom i posmatrajući uzbuđenje mlađeg brata. – Slao sam da doznam gde živi, i poslao mu menicu koju sam za njega isplatio Trubinu. Evo šta mi je odgovorio.

I Sergije Ivanovič izvuče ispod pritiskivača pisamce i dade ga bratu.

Ljevin pročita pisamce napisano neobičnim, njemu poznatim rukopisom: „Molim vas, ostavite me na miru; to je jedino što tražim od svoje drage braće. Nikolaj Ljevin."

Ljevin pročita, i ne dižući glave stajaše s pisamcetom u ruci pred Sergijem Ivanovičem.

U njegovoj se duši borila želja da zaboravi nesrećnog brata i saznanje da to nije lepo.

– On očigledno hoće da me uvredi – nastavi Sergije Ivanovič – ali on me ne može uvrediti, i ja bih od sveg srca želeo da mu pomognem, samo, znam da je to nemogućno.

– Jest, jest – ponovi Ljevin. – Ja razumem i cenim tvoje odnose prema njemu, ali ja ću ga ipak potražiti.

– Ako baš hoćeš, potraži ga, ali ja ti ne savetujem – reče Sergije Ivanovič. – To jest, što se mene tiče, Ja se ne bojim da će on tebe posvađati sa mnom; ali tebe radi ti savetujem da ne ideš. Tu nema pomoći. Uostalom, radi kako hoćeš.

– Možda i nema pomoći, samo, ja osećam, naročito sada – ali to je drugo – osećam da ne bih mogao biti miran.

– To ja ne razumem – reče Sergije Ivanovič. – Ali jedno znam – dodade – ovo nam je nauk da budemo smerni. Počeo sam drukčije i snishodljivo da gledam na ono što se zove podlost, otkad je naš brat Nikolaj postao ovo što je... Ti znaš šta je učinio...

– Ah, to je strašno, strašno! – ponovi Ljevin.

Doznavši bratovljevu adresu od lakeja Sergija Ivanoviča, Ljevin htede odmah da ide, ali promislivši malo, ostavi to za uveče. Da bi stekao duševni mir, trebalo je pre svega da reši ono pitanje zbog kojeg je došao u Moskvu. Od brata Ljevin je otišao u kancelariju Oblonskom, i doznavši gde će biti Ščerbacke, ode tamo gde mu rekoše da će moći da nađe Kiti.

IX

Osećajući kako mu lupa srce, Ljevin se u četiri sata skide sa fijakera pred Zoološkom baštom i pođe stazom ka klizalištu znajući nasigurno da će tamo naći Kiti, jer je na ulazu video kočije Ščerbackih.

Bio je vedar i hladan dan. Napolju je stajao čitav niz kola, saonica i žandarma. Gomile lepo obučena sveta, sa šeširima koji su se prelivali na suncu,

vrvele su na ulazu i raščišćenim stazama, između kućica načinjenih u ruskom stilu, sa rezbarijom na krovu; stare kitnjaste breze, čije su se grane povijale pod snegom, izgledale su kao obučene u novo svečano ruho.

On je išao stazom ka klizalištu i govorio u sebi:

„Ne treba se uzrujavati, treba se stišati. Šta ti je? Šta hoćeš? Ćuti, budalo!“ govorio je svome srcu. I što se većma trudio da se umiri, sve većma ga je nešto gušilo. Neki poznanik ga srete i viknu ga po imenu, ali Ljevin ga i ne poznade. Pope se na brdo; tu su zvečali lanci sportskih saonica koje su se dizale i spuštale niz breg, tutnjale i prevrtale se uz pratnju veselog smeha. On prođe još nekoliko koraka i dođe do glavnog klizališta, i odmah između sviju klizača poznade nju.

Saznao je da je ona tu po radosti i strahu koji mu obuzeše srce.

Ona je stajala i razgovarala s jednom gospođom na suprotnom kraju klizališta. Činilo se da nema ničeg osobitog ni u njenom odelu ni u njenom držanju; ali Ljevin je nju tako lako poznao u gomili, kao što bi se lako poznala ruža među koprivama. Kiti je osvetljavala sve. Ona je bila osmejak koji je obasjavao sve unaokolo. „Je li mogućno da ću sići dole na led, da joj mogu prići?“ pomisli on. Mesto gde je ona stajala činilo mu se kao nepristupačna svetinja, i u jednom trenutku zamalo nije otišao, toliko ga beše spopao strah. Morao se savladati i reći sam sebi kako oko nje prolaze i drugi svakovrsni ljudi i on može otići tamo da se kliza. Siđe dole, izbegavajući da dugo gleda u nju, kao u sunce, ali ju je video, kao i sunce, i ne gledajući je.

U isti dan u nedelji, i u isto vreme, skupljala su se na ledu lica koja su se poznavala i pripadala istom društvu. Tu bili majstori u klizanju, koji su se razmetali svojom veštinom i oni koji su tek učili gurajući pred sobom naslonjače, nevešti i plašljivi; i deca i starci koji su se klizali iz higijenskih potreba. Svi su se Ljevinu činili kao srećni izabranici, zato što su bili u njenoj blizini. Svi klizači jurili su hladnokrvno pored nje, čas sustižući je a čas prestižući je; čak su i razgovarali s njom, i nezavisno od nje uživali u divnom ledu i lepom vremenu.

Nikolaj Ščerbacki, Kitin brat od strica, u kratkom kaputu i uzanim pantalonama, sedeo je na klupi sa klizaljkama na nogama, i kad ugleda Ljevina, viknu:

– A, evo najboljeg klizača u Rusiji! Kad ste došli? Led je divan. Namestite klizaljke.

– Nemam ih – odgovori Ljevin čudeći se toj smelosti i slobodi u njenom prisustvu, i ne gubeći je ni za trenutak iz vida, mada nije u nju gledao. Osećao je da mu se sunce približava. Ona se nalazila na uglu; iskrenuvši malo svoje uske nožice u visokim cipelama, očigledno bojažljivo se klizala pravo k njemu. Nekakav dečko u ruskom odelu, očajno mašući rukama i saginjući se do zemnjlje, projuri mimo nje. Ona se klizala nesigurno; izvadivši ruke iz mufa koji joj je visio o vratu, držala ih je u pripravnosti; gledajući u Ljevina koga je poznala, smešila se na njega u svome strahu. Kad dovrši krug, ukrućenom

nogom se odupre i doklizi do Ščerbackog, pa, uhvativši se za njega i osmehujući se, klimnu glavom Ljevinu. Bila je lepša nego što je on zamišljao.

Kad god je o njoj mislio, živo ju je umeo sebi predstaviti, naročito lepotu male plavokose glave koja je tako slobodno bila postavljena na lepo razvijenim devojačkim ramenima i imala izraz detinjske vedrine i dobrote. Detinjski izraz njena lica i vitak, lep stas davali su joj naročitu lepotu i toga se on dobro sećao; ali ono što ga je uvek iznenađivalo, to je bio izraz njenih krotkih, mirnih i providnih očiju koje nisu umele lagati; a osobito njen osmejak, koji je Ljevina prenosio u čaroban svet, u kojem se osećao mek i ganut, kakav je bivao, sećao se, u retke dane svoga ranoga detinjstva.

– Kad ste došli? – reče ona pružajući mu ruku. – Hvala! – dodade, kad joj on podiže maramicu što beše ispala iz mufa.

– Ja? Skoro, juče... to jest, danas... sam došao, – odgovori koji od uzbuđenja u prvi mah nije ni razumeo šta ga ona pita. Hteo sam da dođem k vama – reče, i setivši se s kojom namerom ju je tražio, zbuni se i pocrvene. – Nisam ni znao da se klizate, i to tako lepo.

Ona ga pažljivo pogleda, kao da je htela da dokuči zašto je zbunjen.

– Vaša pohvala mnogo vredi. Ovde, vas su ljudi zadržali u uspomeni kao najboljeg klizača – reče stresajući ručicom u rukavici inje koje joj beše palo na muf.

– Jest, nekad sam se sa strašću klizao – reče on – hteo sam da postanem savršen veštak.

– Vi, čini mi se, sve radite sa strašću – reče ona smešeći se. – Ja bih tako rado posmatrala kako se klizate. Hajdete, namestite klizaljke, pa ćemo se zajedno klizati.

„Klizati se zajedno! Je li mogućno?“ pomisli Ljevin gledajući je.

– Odmah ću ih namestiti – reče.

I ode da namesti klizaljke.

– Niste nam odavno dolazili, gospodine – reče poslužitelj, pridržavajući mu nogu i nameštajući klizaljke. – Posle vas nije bilo više majstora među gospodom. – Je li dobro? – zapita, pritežući kaiš.

– Dobro, dobro, samo brže, molim te – odgovori Ljevin mukom zadržavajući osmejak sreće što mu se i nehotice pokaza na licu. „Jeste, mislio je on, eto to je život, eto to je sreća! Zajedno, reče ona, hajde da se klizamo zajedno. Kako bi bilo da joj sad kažem? Ali se baš zato i bojim da joj sad kažem, što sam sad srećan, srećan makar samo u nadi... A onda?... Ali moram! Moram, moram! Dalje od mene, slabosti!“

Ljevin ustade, skide zimski kaput, i rastrčavši se po hrapavome ledu oko kućice podignute na klizalištu, izlete na gladak led i poče se tako lako klizati kao da je samo svojom voljom ubrzavao i usporavao kretanje. On joj priđe plašljivo, ali ga njen osmejak umiri.

Ona mu pruži ruku, i pođoše zajedno, ubrzavajući što su brže jurili, ona mu je sve jače stezala ruku.

– S vama bih brže naučila; ne znam zašto, ali osećam poverenje prema vama – reče mu ona.

– I ja verujem u sebe kad se vi oslonite na mene – dodade on, ali se odmah uplaši onoga što je rekao i pocrvene. I zbilja, čim izgovori te reči, odjednom, kao kad sunce zađe za oblake, njeno lice izgubi svu svoju umiljatost, i Ljevin opazi onu poznatu mu živu promenu na njenu licu koja je pokazivala napregnutost misli: na njenu glatkom čelu pojavi se bora.

– Vi imate neku neprijatnost? Uostalom, ja nemam prava da pitam – brzo progovori on.

– Po čemu to mislite?... Ne, nije mi ništa neprijatno odgovori ona hladno, i odmah dodade: – Jeste li videli *m-lle Linon*?

– Još nisam.

– Priđite joj, ona vas mnogo voli.

„Šta li je to? Uvredio sam je. Bože, pomozi mi!“ – pomisli Ljevin i pojuri staroj Francuskinji sa sedim uvojcima, koja je sedela na klupi.

Smešeći se i pokazujući svoje veštačke zube, ona ga predusrete kao staroga prijatelja.

– Da, eto rastemo – reče ona pokazujući očima na Kiti, i – starimo. *Tiny bear*[9] već je veliki! – nastavi Francuskinja smejući se i podseti ga na njegovu šalu o trima gospođicama koje je on poređivao sa tri medveda iz jedne engleske basne. – Sećate li se, tako ste često govorili?

On se toga apsolutno nije sećao, a ona se deset godina smeje toj njegovoj šali koja joj je bila po volji.

– Nego, idite, idite, klizajte se. Je l' te da se naša Kiti sad lepo kliza?

Kad je Ljevin ponovo prišao Kiti, lice njeno više nije bilo strogo, oči su gledale isto onako iskreno i ljupko; Ljevinu se činilo da u njenoj ljubaznosti ima izveštačene mirnoće. I bi mu teško. Pošto su porazgovarali o staroj guvernanti i njenim nastranim navikama, Kiti zapita kako on živi.

– Zar vam nije dosadno na selu?

– Nije, nije mi dosadno, jer sam uvek u poslu – reče on osećajući da ga ona potčinjava svome mirnom tonu, iz kojeg neće imati snage da se otrgne, kao što je bivalo s početka zime.

– Hoćete li dugo ostati? – upita ga Kiti.

– Ne znam – odgovori on, ne misleći o onom što govori. Pomisao na to, da će, ako se upusti u taj ton mirnog prijateljstva, opet otputovati ne učinivši ništa, dođe mu u glavu i on odluči da se bori.

– Kako da ne znate?

– Ne znam. To zavisi od vas – reče, i odmah se uplaši.

9 Mali medved (engl.).

Da li Kiti nije čula njegove reči, ili nije htela da ih čuje, tek kao da se spotače, udari dvaput nogom o led, i brzo odjuri od njega. Otkliza se do *m-lle Linon*, reče joj nešto i uputi se kućici gde su dame skidale klizaljke.

„Bože, šta sam uradio! Gospode bože, pomozi mi, nauči me“, govorio je Ljevin moleći se Bogu i istovremeno osećajući potrebu silnog kretanja: razleteo se opisujući spoljašnje i unutrašnje krugove.

U taj mah jedan od mlađih ljudi, najbolji od novih klizača, s cigaretom u ustima i sa klizaljkama na nogama, iziđe iz kafane, zatrča se, polete s klizaljkama niz stepenice lupajući i odskačući. Slete dole, i ne promenivši čak ni slobodan položaj ruku poče se klizati po ledu.

– Ah, to je nešto novo! – reče Ljevin i odmah otrča gore da i on to proba.

– Pazite da se ne ugruvate, treba se navići! – doviknu mu Nikolaj Ščerbacki.

Ljevin se pope gore, zalete se koliko je mogao i polete dole rukama ravnotežu u tom za njega neobičnom kretanju. Na poslednjoj stepenici zape, ali, dodirnuvši samo malo rukom led, učini snažan pokret, povrati ravnotežu i smejući se otkliza se dalje.

„Divan čovek – pomisli u taj mah Kiti, izlazeći iz kućice s *m-lle Linon* i gledajući ga s osmejkom nežne milošte, kao dragoga brata. – Jesam li ja kriva, da li sam učinila nešto rđavo? Vele: koketerija. Ja znam da njega ne volim, ali mi je ipak prijatno s njim. On je tako krasan. Samo, zašto mi je ono kazao?...“ mislila je.

Kad vide Kiti da odlazi, i njenu mater koja ju je čekala na stepenicama, Ljevin, sav rumen od brzog kretanja, zastade i zamisli se.

Skide klizaljke, i na izlasku iz bašte stiže majku i ćerku.

– Milo mi je što vas vidim – reče kneginja. – Mi primamo kao i uvek, četvrtkom.

– Dakle danas? Milo će nam biti da vas vidimo – reče kneginja hladno.

Ta hladnoća ožalosti Kiti, i ona pošto–poto htede da zagladi materinu hladnoću. Okrenu glavu i reče smešeći se:

– Doviđenja!

U taj mah Stepan Arkadijevič, sa nakrivljenim šeširom, vedra lica i pogleda, uđe u baštu kao veseli pobedilac. Ali kad priđe tašti, on joj, tužna lica, i kao krivac, odgovori na njeno pitanje kako je Doli sa zdravljem. Pošto porazgovara s taštom tiho i setno, isprsi se i uze Ljevina pod ruku.

– Hoćemo li? – upita. – Neprestano sam mislio o tebi i vrlo, vrlo mi je milo što si došao – reče, značajno mu gledajući u oči.

– Hajdemo, hajdemo – odgovori srećni Ljevin, jer je još čuo zvuk glasa koji mu je kazao „do viđenja“, i gledao osmejak kojim su bile propraćene te reči.

– Hoćemo li u *„Ermitaž“* ili kod *„Engleske“*[10]?

– Meni je svejedno.

– Onda hajdemo kod *„Engleske“*[11] – reče Stepan Arkadijevič, izabravši

10 Dva čuvena moskovska restorana (prim. prev.).

11 Moskovski hotel „Engleska“, „s luksuzno nameštenim sobama“, nalazio se na Petrovki.

„Englesku“, zato što je tamo bio više dužan nego u „Ermitažu“, pa je smatrao da nije lepo da obilazi tu gostionicu. – Imaš li kola?

Divota, Jer ja sam svoja poslao kući.

Celoga puta prijatelji su ćutali. Ljevin je mislio: šta je značila ona promena na licu Kiti, i čas je uveravao sebe da ima nade, čas je očajavao uviđajući da je ludo nadati se; a međutim, osećao je da je sad sasvim drugi čovek, ni nalik na onog pre njenog osmeha i reči „do viđenja“.

Stepan Arkadijevič je uz put sastavljao meni za ručak.

– Ti, čini mi se, voliš *turbot*[12] – reče on Ljevinu kad stigoše.

– Šta? – upita Ljevin. – Tirbo? Da, strašno volim tirbo.

X

Kad Ljevin sa Oblonskim uđe u gostionicu, nije mogao da ne primetiti na licu i u celoj pojavi Stepana Arkadijeviča naročiti izraz koji je ličio na neko uzdržano zadovoljstvo. Oblonski skide kaput, i sa šeširom na uho prođe u trpezariju i poče izdavati naredbe kelnerima Tatarima koji, obučeni u frakove, i sa ubrusima, obletahu oko njega. Pozdravljajući se desno i levo s poznanicima kojih je bilo i ovde, kao i svuda, i koji su ga radosno dočekivali, on priđe bifeu, pojede parče ribe, ispi rakiju, i reče nešto nabeljenoj Francuskinji koja je sedela za kasom sva u pantljikama, čipkama i kovrdžicama, čemu se čak i ta Francuskinja iskreno nasmejala. Ljevin samo zato ne uze čašicu rakije što ga je vređala ta žena koja mu se činila sva sazdana od lažne kose, *poudre de riz* i *vinaigre de toilette*[13]. On pohita da se odmakne od nje, kao od nečistog mesta. Duša mu je bila puna uspomena na Kiti, a u očima mu je sijao osmejak pobede i sreće.

– Ovamo, vaša svetlosti, izvolte, ovde vaša svetlost neće biti uznemiravana – govorio je, lepeći se za Oblonskog, stari, prosedi Tatarin, širokih kukova, iznad kojih se razdvajale pole fraka. – Izvolte, svetlosti – govorio je i Ljevinu, iz poštovanja prema Stepanu Arkadijeviču udvarajući se i njegovom gostu.

Prostrevši začas čist pokrivač po okruglom stolu, koji je već bio zastrt, i na kojem je stajao bronzani svećnjak, on primače somotske stolice, i sa ubrusom i jelovnikom u ruci stade pred Stepana Arkadijeviča, očekujući naredbe.

– Ako želite zasebnu sobu, vaša svetlosti, odmah će biti slobodna; tamo je sad knez Galicin s jednom gospođom. Dobili smo svežih ostriga.

– A! ostrige?

Stepan Arkadijevič se zamisli.

– Kako bi bilo, Ljevine, da promenimo plan – reče on metnuvši prst na jelovnik. Na licu mu se ogledala ozbiljna nedoumica.

12 Morska riba (prim. prev.).

13 Pudera i toaletne esencije (franc.).